

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
2017-2018**

Μάθημα 6^ο

**Κοινωνικο-γνωστικές Προσεγγίσεις για τη
Μάθηση: Θεωρητικές Αρχές και Εφαρμογές
στην Εκπαίδευση**

Κυριακή Γ. Γιώτα Ψυχολόγος MSc., Ph.D.

Κοινωνικογνωστικές θεωρίες

- Κοινωνική μάθηση (Bandura)
- Κοινωνικός εποικοδομισμός (Vygotsky)
- Λεκτική αυτοκαθοδήγηση (Meichenbaum)
- Κατασκευαστική (κονστрукτιβιστική) – μετασχηματιστική μάθηση

Bandura: Κοινωνική μάθηση ή μάθηση μέσω παρατήρησης και μίμησης προτύπου

- Οι άνθρωποι έχουν ιδιαιότερες ικανότητες για μάθηση, οι οποίες τους διαφοροποιούν από τα άλλα είδη
- Σύμφωνα με την κοινωνικογνωστική θεωρία οι άνθρωποι διαθέτουν τρία χαρακτηριστικά:
 - Μίμηση
 - Αναστοχασμό
 - Αυτορρύθμιση συμπεριφοράς

Χαρακτηριστικά Γνωρίσματα της Κοινωνικογνωστικής Θεωρίας

- Ο Bandura πίστευε ότι τα κίνητρα και οι πράξεις ενός ατόμου βασίζονται στα πιστεύω τους και τα βιώματά τους.
- Τα κίνητρα εμπειριέχουν:
 - Προηγούμενες ενισχύσεις ενός πιο παραδοσιακού συμπεριφορισμού
 - Την προσδοκία περαιτέρω ενίσχυσης
 - Ενίσχυση μέσω μίμησης προτύπων
- Σύμφωνα με τον Bandura, προκειμένου να μάθουμε:
 - Παρατηρούμε προσεκτικά
 - Θυμόμαστε
 - Είμαστε σε θέση να αναπαραγάγουμε τη συμπεριφορά

Ανάπτυξη και Εξέλιξη: Μάθηση μέσω παρατήρησης

- Οι πληροφορίες που επεξεργαζόμαστε από την παρατήρηση ανθρώπων, πραγμάτων και γεγονότων, **επηρεάζουν τον τρόπο που ενεργούμε.**
- Η ανθρώπινη μάθηση δε διαμορφώνεται μόνο από τα επακόλουθα (ενίσχυση ή συνέπειες) αλλά αποκτάται αποτελεσματικά απευθείας από κάποιο μοντέλο

Τι συμβαίνει όταν παρατηρούμε τους άλλους;

- Ο παρατηρητής μπορεί να υιοθετήσει νέες αντιδράσεις
- Η παρατήρηση μοντέλων μπορεί να ενδυναμώσει ή να εξασθενίσει υπάρχουσες αντιδράσεις
- Η παρατήρηση μοντέλων μπορεί να προκαλέσει την επανεμφάνιση αντιδράσεων που είχαν προφανώς ξεχαστεί.

Κοινωνική μάθηση ή μάθηση μέσω παρατήρησης και μίμησης προτύπου

Οι άνθρωποι μαθαίνουν μέσω της παρατήρησης άλλων και της αλληλεπίδρασης με άλλους.

Modeling: ο μηχανισμός μέσω του οποίου οι άνθρωποι παρουσιάζουν αλλαγές στη συμπεριφορά τους ως αποτέλεσμα της παρατήρησης της δράσης άλλων.

Το μοντέλο της Αμοιβαίας Αιτιότητας (1989)

Μορφές μοντελοποίησης

1. **Άμεση:** η προσπάθεια μίμησης της συμπεριφοράς πραγματικών ανθρώπων γύρω μας.
2. **Συμβολική:** η προσπάθεια μίμησης της συμπεριφοράς χαρακτήρων που παρουσιάζονται σε βιβλία, TV, κινηματογράφο κτλ.
3. **Σύνθετη:** η προσπάθεια μίμησης επιμέρους συμπεριφορών από διαφορετικές μορφές ύστερα από το συνδυασμό τους.

The Bobo Doll Study

- Στο διάσημο πείραμα του 1961, παιδιά παρατήρησαν σε μια ταινία κάποιους ενήλικες να χτυπούν την κούκλα Bobo. Όταν τα παιδιά αφέθηκαν μόνα με την κούκλα, μιμήθηκαν τους ενήλικες. Ο Bandura έδειξε πώς οι παρατηρητές μιμούνται τη βία που βλέπουν.
- Σύμφωνα με την έρευνα, το 88% των παιδιών μιμήθηκε την επιθετική συμπεριφορά των ενηλίκων στην ταινία.
- Οκτώ μήνες αργότερα, το 40% των ίδιων παιδιών αναπαρήγαγε τη βίαιη συμπεριφορά που είχε δει στο πείραμα με την κούκλα.

Στάσεις

- Ο Bandura πίστευε ότι η επιθετική συμπεριφορά ενισχύεται από τα μέλη της οικογένειας, τα οποία είναι τα κύρια πρότυπα μίμησης.
- Τα παιδιά αναπαράγουν συμπεριφορές τις οποίες χρησιμοποιούν οι γονείς τους όταν αλληλεπιδρούν με τους άλλους.
- Η επιθετικότητα πρέπει να διαγνωστεί και να αντιμετωπιστεί σε νεαρή ηλικία_{1,1}

Μάθηση μέσω παρατήρησης: 4 στάδια

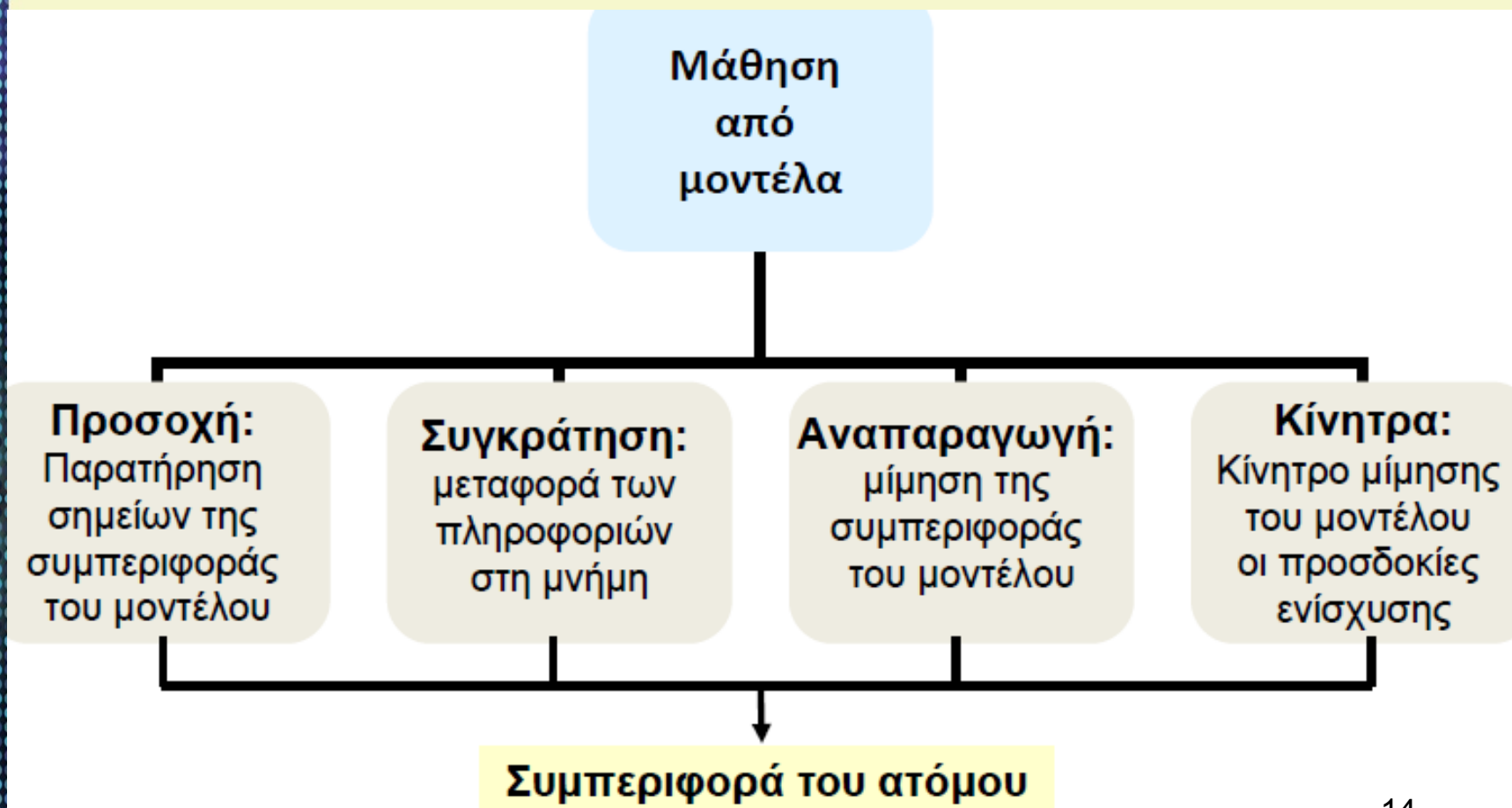
A) Φάση προσοχής: Ένας παρατηρητής πρέπει να προσέξει, να αναγνωρίσει τα διακριτικά χαρακτηριστικά της αντίδρασης του μοντέλου.

B) Φάση συγκράτησης: ο μαθητής συμβολικά συγκρατεί την παρατηρηθείσα συμπεριφορά (συμβολική κωδικοποίηση).

Μάθηση μέσω παρατήρησης: 4 στάδια

- Γ) Φάση αναπαραγωγής: Το ερέθισμα και η ενίσχυση ελέγχουν τη φύση και την πραγματοποίησή της.
- Δ) Φάση κινήτρων: οι μαθητές θα μιμηθούν ένα μοντέλο γιατί πιστεύουν ότι αυτό θα αυξήσει τις πιθανότητες τους να λάβουν ενίσχυση.

Μοντελοποίηση στην εκπαίδευση: Οι εμπλεκόμενες διαδικασίες

Διαφορές μεταξύ Συμπεριφορικής και Κοινωνικο-γνωστικής Θεωρίας

Διαφορές τουλάχιστον ως προς 3 διαστάσεις:

1. Θεώρηση της μάθησης
2. Αντιμετώπιση της ενίσχυσης και της τιμωρίας: Η ενίσχυση ενεργεί στα κίνητρα των μαθητών να συμπεριφερθούν και όχι στην ίδια τη συμπεριφορά.
3. Αλληλεπίδραση μεταξύ περιβάλλοντος, συμπεριφοράς και ατόμου

Το Μοντέλο της Αμοιβαίας Αιτιότητας: Περιβάλλον – Συμπεριφορά – Άτομο

ΓΕΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Επίδραση του Περιβάλλοντος	στη Συμπεριφορά	Η ενίσχυση και η τιμωρία επηρεάζουν τη μελλοντική συμπεριφορά.
	στο Άτομο	Επανατροφοδότηση από άλλους/ες επηρεάζει την αίσθηση της αυτο-αποτελεσματικότητας.

ΓΕΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Επίδραση της Συμπεριφοράς	στο Περιβάλλον	Συγκεκριμένες συμπεριφορές επηρεάζουν τον αριθμό και την ένταση της παρεχόμενης ενίσχυσης και τιμωρίας.
	στο Άτομο	Η επιτυχία και η αποτυχία επηρεάζουν τις προσδοκίες για τη μελλοντική επίδοση.

Το Μοντέλο της Αμοιβαίας Αιτιότητας: Περιβάλλον – Συμπεριφορά – Άτομο

ΓΕΝΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ		
Επίδραση του Ατόμου	στο Περιβάλλον	Η αυτο-αποτελεσματικότητα ενός μαθητή για ένα μάθημα επηρεάζει τη συμπεριφορά και τις αντιλήψεις των γονέων του προς αυτό σε σχέση με το συγκεκριμένο μάθημα.
	στη Συμπεριφορά	Η προσοχή, η συγκράτηση πληροφοριών στη μνήμη, και τα κίνητρα του ατόμου επηρεάζουν το βαθμό στον οποίο θα μιμηθεί μια συμπεριφορά-μοντέλο.

Αίσθηση επάρκειας

- Η κοινωνικο-γνωστική μάθηση είναι αποτέλεσμα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ συμπεριφοράς, περιβαλλοντικών μεταβλητών, γνωστικής διαδικασίας και προσωπικών παραγόντων.
 - Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν την αίσθηση επάρκειας σε μια συγκεκριμένη δοκιμασία ή δεξιότητα.

Αυτο-αποτελεσματικότητα: Πώς επηρεάζει τη συμπεριφορά;

1. Επιλογή δραστηριοτήτων: επιλογή δραστηριοτήτων με πιθανότητα επιτυχίας και αποφυγή δραστηριοτήτων στις οποίες πιστεύουν ότι θα αποτύχουν.
2. Προσπάθεια και επιμονή για την επίτευξη ενός έργου/στόχου: υψηλή αυτο-αποτελεσματικότητα = μεγαλύτερη προσπάθεια και επιμονή.
3. Μάθηση και επίδοση: υψηλή αυτο-αποτελεσματικότητα = υψηλότερα επίπεδα μάθησης και επίδοσης

Σημαντικοί παράγοντες για τη διαμόρφωση της αυτο- αποτελεσματικότητας

1. Προσωπικό ιστορικό επιτυχιών και αποτυχιών (έμπρακτες εμπειρίες επάρκειας)
2. Μηνύματα από άλλους (λεκτική πειθώ)
3. Επιτυχίες/αποτυχίες άλλων (εμπειρίες μέσω τρίτου)
4. Σωματικές και συναισθηματικές καταστάσεις

Αυτο-αποτελεσματικότητα: Ο ρόλος των εκπαιδευτικών

- Κατανόηση βασικών δεξιοτήτων.
- Παροχή βοήθειας για πρόοδο σε δύσκολα έργα.
- Ανάθεση δύσκολων έργων που μπορούν να λυθούν με προσπάθεια και επιμονή.
- Ένδειξη εμπιστοσύνης για το ότι μπορούν να τα καταφέρουν.
- Επισήμανση ότι και άλλοι έχουν επιτύχει στη συγκεκριμένη δραστηριότητα.
- Παρότρυνση για παρατήρηση άλλων (φυσική παρατήρηση ή βιντεοταινία).

Αυτο-ρύθμιση

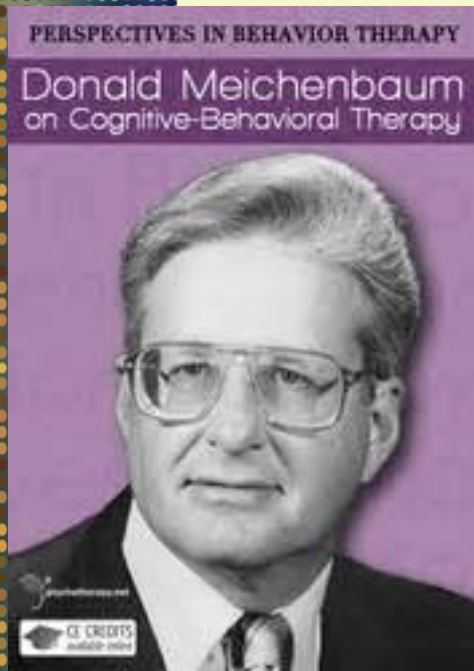
- **είναι** η ρύθμιση της πορείας μάθησης από τους/τις ίδιους/ες μαθητές/ήτριες για την επίτευξη ενός στόχου.
- Οι μαθητές μπορούν με διδασκαλία να μάθουν να παρακολουθούν & να ρυθμίζουν την συμπεριφορά τους
 - **οι στρατηγικές αυτορρυθμιζόμενης μάθησης** αυτού του είδους αποκαλούνται **γνωστική τροποποίηση συμπεριφοράς**

Οι συνιστώσες της αυτο- ρυθμιζόμενης συμπεριφοράς

ΠΡΙΝ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ
<p>1. Υιοθέτηση Στόχων και Κριτηρίων Αξιολόγησης μιας Συμπεριφοράς: Οι ίδιοι/ες μαθητές/ήτριες θέτουν τους υπό επίτευξη στόχους καθώς και τα κριτήρια για μια αποδεκτή (για τους /τις ίδιους/ες) συμπεριφορά.</p>	<p>2. Αυτο-Παρατήρηση ή Αυτο-Παρακολούθηση: Οι ίδιοι/ες μαθητές/ήτριες παρατηρούν, παρακολουθούν και εποπτεύουν τη συμπεριφορά τους.</p>	<p>4. Αυτο-Αξιολόγηση: Οι ίδιοι/ες μαθητές/ήτριες αξιολογούν την ποιότητα και το επίπεδο της συμπεριφοράς τους.</p>
ΠΡΙΝ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ
	<p>3. Αυτο-Οδηγίες: Οι ίδιοι/ες μαθητές/ήτριες παρέχουν στον εαυτό τους οδηγίες (είτε φωναχτά είτε σιωπηλά) για να βοηθηθούν κατά την επίτευξη ενός στόχου.</p>	<p>5. Καθορισμός των Συνεπειών μιας Συμπεριφοράς από το ίδιο το Άτομο: Οι ίδιοι/ες μαθητές/ήτριες καθορίζουν τις συνέπειες της αποτυχίας ή της αποτυχίας τους.</p>

D. Meichenbaum (1979): λεκτική αυτοκαθοδήγηση

- Βασίστηκε στις μελέτες των ρώσων Λούρια και Βιγκότσκι για τον εσωτερικό λόγο.

- Πρώτα από τους γονείς,
- μετά δρομολόγηση της συμπεριφοράς με φωναχτή αυτοκαθοδήγηση από το ίδιο το παιδί και τέλος
- ρύθμιση της συμπεριφοράς με εσωτερικευμένη λεκτική καθοδήγηση.

D. Meichenbaum (1979): λεκτική αυτοκαθοδήγηση

Ο **Meichenbaum** ανέπτυξε μια στρατηγική κατά την οποία οι μαθητές εκπαιδεύτηκαν να λένε στον εαυτό τους:

- Ποιο είναι το πρόβλημα που έχω να επιλύσω?
- Ποιο είναι το σχέδιο μου?
- Εφαρμόζω το σχέδιο μου?
- Πως τα πήγα?

Αυτοδιδασκαλία

1. Ένας ενήλικας που ενεργεί ως μοντέλο, επιτελεί ένα έργο & συγχρόνως μιλά στον εαυτό του μεγαλοφώνως (διαμόρφωση γνωστικού προτύπου).
2. Το παιδί επιτελεί το ίδιο έργο υπό τις οδηγίες το μοντέλου (έκδηλη εξωτερική καθοδήγηση).
3. Το παιδί επιτελεί το ίδιο έργο & συγχρόνως δίνει οδηγίες μεγαλοφώνως στον εαυτό του (έκδηλη αυτοκαθοδήγηση).

Αυτοδιδασκαλία

4. Το παιδί δίνει χαμηλόφωνα τις οδηγίες στον εαυτό του καθώς διεκπεραιώνει τα έργα (φθίνουσα έκδηλη αυτοκαθοδήγηση).
5. Το παιδί επιτελεί το έργο καθοδηγώντας την προσπάθεια του μέσω ιδιωτικού λόγου (άδηλη αυτοκαθοδήγηση).

Παράδειγμα αυτορρυθμιζόμενης μάθησης

«Έκθεση για την ζωή του Καποδίστρια»

- εντόπισα υλικό για τον Καποδίστρια στην βιβλιοθήκη
- Διάβασα υλικό κράτησα σημειώσεις
- έγραψα το 1ο προσχέδιο
- Έλεγχσα το προσχέδιο ως προς το νόημα του
- Το έλεγχσα ως προς την μηχανική της γλώσσας
- Δακτυλογράφησα το τελικό σχέδιο

-
- Το να λαμβάνει ένα άτομο πληροφορίες σχετικά με τη συμπεριφορά του μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την αλλαγή στη συμπεριφορά του, ακόμα και όταν οι πληροφορίες είναι αυτοπαρεχόμενες
 - Π.χ. ερευνητές πέτυχαν να αυξήσουν την συμπεριφορά ενασχόλησης με το μαθησιακό έργο, ζητώντας από τα παιδιά να σημειώνουν ανά ολιγόλεπτα διαστήματα, αν στα τελευταία λεπτά μελετούσαν
 - Η αυτοπαρατήρηση όταν συνδυάζεται με αυτοενίσχυση έχει συχνά σημαντικές επιδράσεις στη συμπεριφορά των παιδιών

Βασικές αρχές των κοινωνικο-γνωστικών προσεγγίσεων και εφαρμογές στην εκπαίδευση

Βασικές Αρχές	Εκπαιδευτικές Εφαρμογές	Παραδείγματα
Μάθηση μέσω παρατήρησης	Η απόκτηση νέων μορφών συμπεριφοράς διευκολύνεται όταν η δασκάλα επιδεικνύει αντίστοιχη συμπεριφορά.	Κατά τη διάρκεια μιας διαπροσωπικής σύγκρουσης στο σχολείο, η δασκάλα παρεμβαίνει επιδεικνύοντας αποτελεσματικούς τρόπους χειρισμού και επίλυσης της σύγκρουσης. Παίξιμο ρόλων μεταξύ μαθητών.

Βασικές αρχές των κοινωνικο-γνωστικών προσεγγίσεων και εφαρμογές στην εκπαίδευση

Βασικές Αρχές	Εκπαιδευτικές Εφαρμογές	Παραδείγματα
Μάθηση = εσωτερική διαδικασία η οποία μπορεί να αντανακλάται ή να μην αντανακλάται στη συμπεριφορά.	Η μάθηση δεν είναι πάντα ορατή αμέσως, αλλά μπορεί να αντανακλάται σε κατοπινές μορφές συμπεριφοράς των μαθητών/ριών που μπορεί να εμφανιστούν πολύ αργότερα.	Όταν μια μαθήτρια επιδεικνύει άσχημη συμπεριφορά μέσα στην τάξη, η δασκάλα θα πρέπει να βρει τρόπους να την αποθαρρύνει. Διαφορετικά, κι άλλα παιδιά μπορεί να υιοθετήσουν αντίστοιχη συμπεριφορά στο μέλλον.

Βασικές αρχές των κοινωνικο-γνωστικών προσεγγίσεων και εφαρμογές στην εκπαίδευση

Βασικές Αρχές	Εκπαιδευτικές Εφαρμογές	Παραδείγματα
Συμπεριφορά προσανατολισμένη προς ένα στόχο.	Ενθάρρυνση των μαθητών/-ριών να θέτουν στόχους οι οποίοι είναι σχετικά δύσκολοι αλλά επιτεύξιμοι.	Ενθάρρυνση των παιδιών μεταναστών που φοιτούν σε ελληνικό σχολείο και δε μιλούν την ελληνική γλώσσα να θέτουν ως στόχο την εκμάθηση ενός συγκεκριμένου αριθμού ελληνικών λέξεων κάθε εβδομάδα.
Αυτο-ρύθμιση της συμπεριφοράς.	Διδασκαλία στρατηγικών οι οποίες διευκολύνουν τους/τις μαθητές/ήτριες να μαθαίνουν αποτελεσματικά και να συμπεριφέρονται.	Παροχή συγκεκριμένων οδηγιών στους/τις μαθητές/ήτριες έτσι ώστε να θυμούνται μόνοι/ες τους τι θα πρέπει να κάνουν σε ένα τεστ.

Βασικές αρχές των κοινωνικο-γνωστικών προσεγγίσεων και εφαρμογές στην εκπαίδευση

Βασικές Αρχές	Εκπαιδευτικές Εφαρμογές	Παραδείγματα
Έμμεσες επιδράσεις της ενίσχυσης και της τιμωρίας.	Οι μαθητές/ήτριες διαμορφώνουν προσδοκίες για τις πιθανές συνέπειες των μελλοντικών τους αντιδράσεων βασισμένοι στις τρέχουσες ενισχύσεις ή τιμωρίες. Οι προσδοκίες τους αυτές επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο επεξεργάζονται νέες πληροφορίες ή επιλέγουν μορφές συμπεριφοράς.	Στις εξετάσεις ενός μαθήματος όλα τα θέματα είναι από τις διαλέξεις και τίποτε από το βιβλίο. Σε επόμενα μαθήματα με την ίδια διδάσκουσα, οι φοιτητές/ήτριες δεν ανοίγουν καθόλου το βιβλίο και βασίζονται στις σημειώσεις τους.

Θετικά σημεία

- Ανάδειξη της ισχύος των μοντέλων και ως εργαλείου μάθησης και ως παράγοντα επίδρασης στη συμπεριφορά.
- Ανάδειξη της σημασίας των πεπαιθήσεων και των προσδοκιών των μαθητών/-ριών.
- Ανάδειξη της αξίας της αυτο-ρυθμιζόμενης μάθησης.

Αρνητικά σημεία

- Διακρίνονται κάποια στοιχεία παθητικότητας των μαθητών/-ριών.
- Αδυναμία ερμηνείας της μάθησης σύνθετων δεξιοτήτων (π.χ., γραφή).
- Αδυναμία ερμηνείας της επιλογής της μίμησης κάποιων μοντέλων αλλά όχι κάποιων άλλων.
- Περιορισμένη η ερμηνεία του ρόλου του πλαισίου και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης σε σύνθετες συνθήκες μάθησης.